

VETENSKAP & FOLKBILDNING

Medlemsblad nr 3/83

BOX 185, 101 22 STOCKHOLM 1 pg 63591-2

Belladonna (*Atropa Belladonna*).

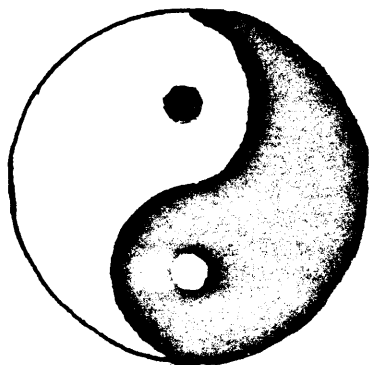
Här kommer ett extra tjockt sommarnummer av medlemsbladet för läsning i hängmattan eller på badstranden. På grund av semester-tider avviker layouten något från den vanliga, vilket jag hoppas läsarna har överseende med.

Förutom meddelanden om vilka spännande aktiviteter som planeras till hösten innehåller också detta nummer bl a en artikel av Ulf Ivarsson om naturmedel. Den har

tidigare varit publicerad i Kemisk Tid- skrift under rubriken Naturläkemedlen håller inte för vetenskaplig prövning (nr 14/82).

Det vore roligt om fler av medlemmarna ville skriva till medlemsbladet. Bidrag bör vara maskinskrivna, radavstånd 1-1,5, bredd 85 millimeter. Skriv under bidraget med namn och skicka det till Lena Carlsson, Grågåsv. 13, 752 51 Uppsala.

Föreningsnytt

Vad har symbolen för yin och yang med modern fysik att göra?

Två medlemsmöten kommer det att bli till hösten, och det ena blir offentligt. Det skall handla om kvantfysik och mystik, något som diskuterats på tidningarnas kultursidor en hel del det senaste året. För att förbereda medlemmarna för detta svåra ämne kommer en kort introduktion i nästa nummer av medlemsbladet. Mötet blir 27 sept, så passa på att boka detta datum redan nu!

Det andra medlemsmötet skall handla om objektivitet i samhällsvetenskaperna och blir ett rent medlemsmöte. Det äger rum 29 nov.

VÅRENS MEDLEMSMÖTE -
EVIGHETSMASKINER MM

Medlemsmötet 26 april blev lyckat och inte mindre än 22 personer infann sig och fyllde gott och väl den lokal som Sven Ove upplåtit på sin arbetsplats på

Drottninggatan. Berndt berättade om astrologiuppsatsen i Lund, Lena om Jens Tellefsens experiment i psykokinesi och Hans Wicksell om en schaubergiansk uppsats vid KTH. (Viktor Schauberger var ett österrikiskt original som sysslade med vattens spiralrörelser och med att försöka konstruera evighetsmaskiner. Han är populär i antroposofiska kretsar.)

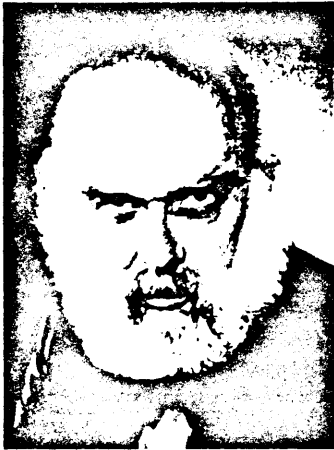
På mötet diskuterades förhållningsättet till massmedia, och det rådde enighet om att den mjuka linjen är att föredra. Det är bättre att försöka hjälpa journalister att göra ett gott jobb än att göra anmälningar till radio-nämnden, t ex.

Den knepiga frågan med att hitta ett passande engelskt namn på föreningen avgjordes också under mötet, som enade sig om Swedish Society for the Public Promotion of Scientific Method.

Schaubergers modell av "flygande tefat".

Det ser ut som om vi också får ett spännande besök under hösten av James Randi, världsberömd trollkarl från USA och en som betytt mycket för att avslöja bluffare inom parapsykologin. Randi kommer att föreläsa i Sverige och utmana personer, som säger sig äga paranormala förmågor, att visa dem för honom. Lyckas någon med detta, får den personen en belöning på 10 000 dollar.

James Randi

KONTAKTER MED DANMARK OCH NORGE

Vi har fått brev från redaktionen för den danska tidskriften Skeptica och från NIVFO, Norsk institutt for vitenskapelig forskning og opplysning. Skeptica vill vara en motvikt till oseriösa skrivelser i massmedia. Den innehåller många bra artiklar men dessvärre också propaganda för drogmissbruk. Redaktionen verkar ock-

så vara av den uppfattningen att paranormala fenomen förekommer. NIVFO har hittills mest ägnat sig åt att kritiskt granska ufologin men skall också börja ägna sig åt annan pseudovetenskap. Vi kommer att utbyta information med både Skeptica och NIFVO.

S C I E N T O L O G E R N A D Ö M D A

Scientologernas sk purifikationsprogram, som vi tänkte anmäla för socialstyrelsen, är redan anmält och scientologerna har dömts till vitesföreläggande. Purifikationsprogrammet innebär bl a att bada bastu extremt länge varje dag och äta vitaminer i höga doser. Det påstås rena kroppen från gifter och skydda mot joniserande strålning och därigenom öka chanserna att överleva kärnvapenkrig.

K V S V A R A R O M V E T E N S K A - P E N S G R Ä N S M A R K E R

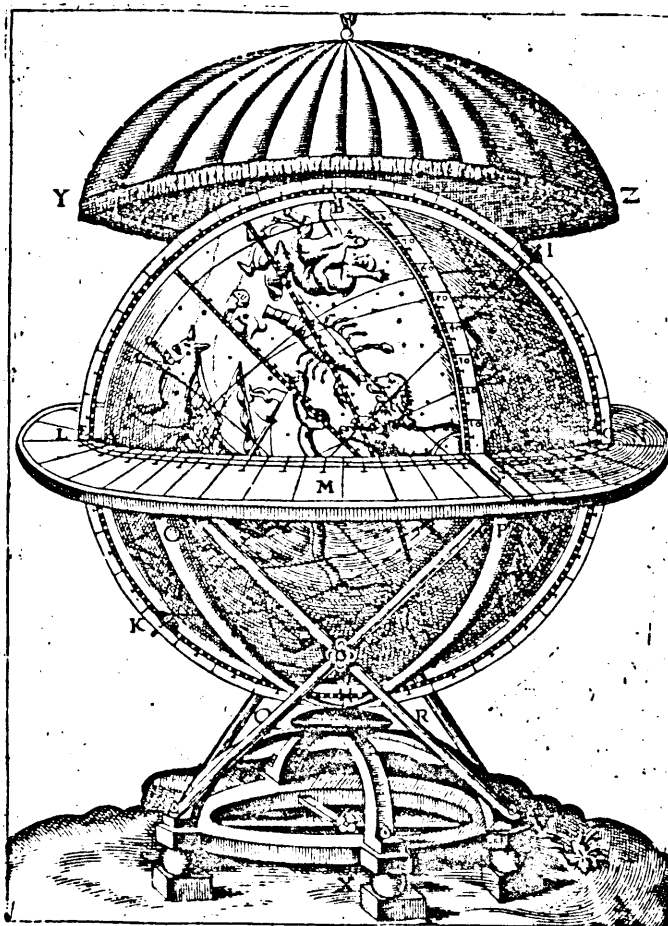
Kursverksamheten i Stockholm har svarat på vårt brev angående föreläsningsserien "I vetenskapens gränsmarker" som hölls i samarbete med Föreningen för psyko-biofysik i våras. I sitt svar understryker KV att dess studieverksamhet enligt författningen är oberoende av donatorer och andra intressenter. Verksamheten,

3/83:4

säger KV, innehåller mycket som saknar direkt anknytning till universiteten och även sådant som inte är etablerad vetenskap. KV undviker att diskutera Föreningen för psykobiophysik men kommer att se över kurskatalogens rubriksättning inför hösten. I vårens katalog annonserades "I vetenskapens gränsmarker" i anslutning till föreläsningar i samarbete med tre högskolor, och detta tror KV kan ha lett till "missförstånd".

Möjligen har ändå KV tagit intryck av kritiken, för en planerad kurs i astrologi i Märsta blev inte av, därför att KV inte lyckades få tag på en objektiv kursledare. Värre är det ställt i Göteborg där kurser i astrologi hålls av en astrolog. I kurskatalogen våren -82 beskrivs kursen så att man får intrycket att astrologi är en vetenskap. Efter protester från Curt Roslund ändrades beskrivningen men kursledaren är densamma.

GLOBVS MAGNVS ORI CHALCICVS

Naturmedel

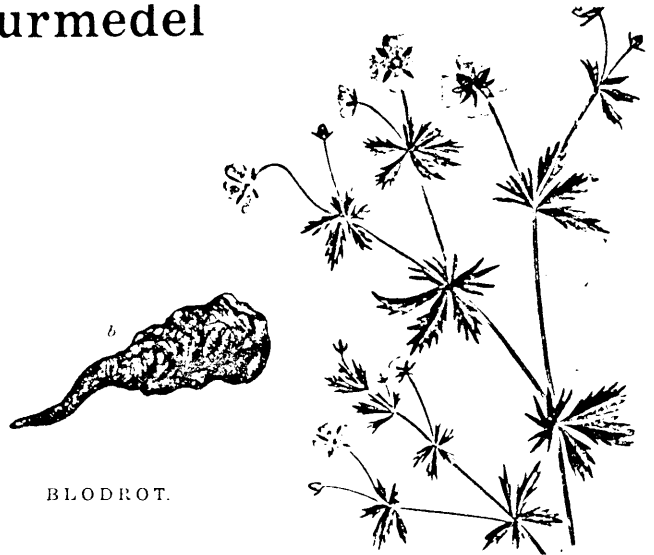
Bläsmåla-tjuven Ygge botade i Vilhelm Mobergs roman Rid i natt bokens huvudperson Svedjebonden med blodrot. Under flykten från böndernas förtryckare herr Klewen råkade Svedjebonden in i ett Åskväder. En blixst kastade honom till marken. Till all lycka fann Ygge vår hjälte och fick honom snart på fötter med en huskur på örter.

Skeptiskt lagda läsare rynkar kanske på näsan åt Ygges läkekunster, men han levde ju på 1600-talet och gjorde bara så gott han kunde, vägled av de medicinska traditioner fattigt folk fick hålla till godo med.

Kanske kan man inte heller helt avfärda blodrotens helande verkan. Den innehåller garvämnen i höga halter och dessa kan fälla ut äggviteämnen och därmed verka sammandragande på hud och slemhinnor. Även i moderna örtaböcker rekommenderas blodroten, men detta är minst av allt någon garanti för dess effektivitet.

S K Y M N I N G S L A N D

Blodroten befinner sig precis som hundratals, för att inte säga tusentals läkeväxter som människan begagnat sig av genom tiderna i skymningslandet mellan tro och vetande. Antalet växtarter bru-

BLODROT.

kar anges till mellan en kvarts och en halv miljon. Med tanke på att varje art är en kemisk fabrik med specifika produkter är det lätt att inse att den biokemiska forskningen bara befinner sig i inledningen av ett stort arbete.

Genom fotosyntesen tillverkar de gröna växterna socker och av sockret gör de ett brett utbud av sekundära organiska föreningar. Hittills har man isolerat mer än 12 000 men det är bara omkring tio procent av alla dem man räknar med ska finnas i växterna.

De för medicinska ändamål mest givande ämnesgrupperna har hittills varit glykocider och alkaloider. Från växterna får vi också eteriska oljor, gummi, hartser, feta oljor och antibiotika, ämnen som alla har en varierande medicinsk betydelse.

Tillkomsten av läkemedelsindustri och förmågan att på konstgjord väg framställa mediciner har inte gjort att vi förlorat intresset för "naturliga" läkeme-

del. Tvärtom anstränger sig forskare och företag i hög grad att utnyttja växtriket som råvarukälla till mediciner eller som förebild till syntetiska produkter. Av de 1,5 miljarder recept som skrevs ut i USA 1973 innehöll inte mindre än 38 procent aktiva beståndsdelar från naturen.

Ö R T T E R Ä D D A D E L I V

Det senaste halvsekle har sett en rad fantastiska mediciner ur naturen. Tänk bara på penicillin och cortison (cortisonets föregångare kommer från saponiner). National Cancer Institute i USA har undersökt 25 000 olika kärlväxter i jakten på botemedel för cancer.

Åtskilliga av de mediciner som används inom den vetenskapliga medicinen har sina rötter i folkmedicinen, digitalis är nog det mest kända exemplet. Extrakt av fingerborgsblomman hade använts länge i örttéer innan den engelske läkaren William Withering år 1775 introducerade drogen som hjärtstärkande medel. Han ställde då en diagnos på en bondkvinna från Shropshire och ansåg att hon skulle dö av vattusot mycket snart. Till dr Witherings förvåning tillfrisknade kvinnan emellertid efter ett par veckor. Han kom fram till att det berodde på att hon druckit örtte med innehåll av bl a fingerborgsblomma.

Digitalis är fortfarande en viktig hjärtmedicin. Idag framställs den verk samma glykociden på syntetisk väg. Detta gör det möjligt att ge patienten exakt rätta mängder, vilket minskar risken för biverkningar. Så länge man utgick från olika exemplar av örten var detta omöjligt. Man kunde inte ens vara säker på att få några effekter alls utan att samtidigt få allvarliga biverkningar.

R E S E R P I N , K O K A I N , K I N I N ...

Förrådet av urgamla folkmediciner har gett skolmedicinen det blodtryckssänkande reserpinet, som utvinns ur den tropiska rauwolfiaroten. I Indien har den haft en mångtusenårig användning som lugnande medel. Heliga män tuggade den för att få stillhet under sina meditationer. Läkare gav den till mentalpatienter och lade då märke till att roten gav upphov till blodtryckssänkning.

En artikel i en engelsk läkartidning 1949 om saken satte läkemedelsindustrin på marsch och snart etablerades rauwolfia som blodtryckssänkande medel. Mindre farliga och mer effektiva preparat har dock på senare tid slagit ut rauwolfian.

Inom oftalmologin har folkliga mediciner som physostigmin från den afrikanska calabarbönan och den mest berömda medic-

nen från Peru, kokainet, kommit till användning. Med physostigmin kan man utvidga pupillen och behandla grön starr.

Kinin är en annan välkänd medicin från Peru. Indianerna kände till att barken från kinaträdet minskade feber. Drogen såldes under 1500-talet av jesuiterna under namnet "jesuitbark". Den försvarar ännu sin plats bland malariamedlen, trots att det nu finns bättre syntetiska mediciner.

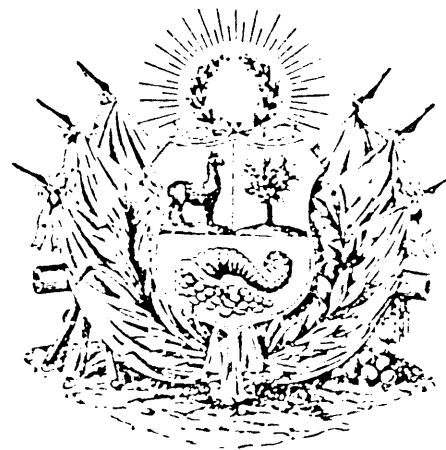
F Ö R L Ö S S N I N G A R O C H M A G S Å R

Den moderna psykiatrin har sydamerikansk folklig medicin att tacka för meskalin från kaktusarten peyote och psilocybin från "heliga" svampar.

Från Sydamerika kommer också pilgiftet curare. Giftet extraheras bl a ur lianer. Dessa innehåller muskelavslappande alkaloider av stort värde för kirurgen.

Mjöldryga och lakritsrot är ett par andra bidrag från naturmedicinen till våra dagars läkekonst. Den mycket giftiga mjöldrygan är en svampsjukdom på råg och innehåller ergolinalkaloider som är kemiskt närbesläktade med LSD. Barnmorskorna i medeltidens Europa tog mjöldrygan till hjälp för att påskynda förlossningar.

Som föryngringsmedel och "skydd mot matens påfrestningar" är lakritsroten

I Perus vapen avbildades kinabarkträdet

känd sedan flera tusen år i Kina. Nu är det 40 år sedan en holländsk läkare kom på att lakritsextrakt lindrar symtomen hos magsårspatienter. Av det ämne som gör lakrits 50 gånger sötare än socker, glycyrrhizin, framställdes carbenoxolon, ett ämne som underlättar läkningen av magsår.

M Å N G T U S E N Å R I G T R A D I T I O N

Man kan alltså slå fast att en hel del mediciner som används i modern tid är en del av arvet från mänsklighetens dunkla förhistoria.

I Irak har arkeologer funnit en 60 000 år gammal boplats för neandertalmänniskor. Pollenanalyser har identifierat åtta växter i lämningar på stället. Sju av dem återfinns än idag i örtaböckerna.

Behållare för kokablاد har påträffats i 4 500 år gamla gravar i Peru.

Kvist av kokabusken (*Erythroxylon Cocu*).

De äldsta historiska källorna vimlar av noriser om läkeväxter. Sumeriska, babylonska, egyptiska, indiska, kinesiska inristningar, papyrusrullar och skrifter är fulla av hänvisningar till medicinalväxter.

Hippokrates, den moderna läkekons-
tens fader, namngav i sina talrika av-
handlingar flera hundra läkeväxter.
Som den stora auktoriteten på medicin
och botanik under antiken framträdde
emellertid Disokorides (100-talet e Kr).
Hans bok *De materia medica* står som en
förebild till farmakopéerna i våra da-
gar.

G E N O M B R O T T

Under medeltiden spädades kunskaperna om
läkeväxterna på. Detta tog sig uttryck i
att klostren och förmögna privatpersoner

anlade botaniska trädgårdar och gav ut
örtaböcker. En uppdelning mellan folk-
medicin och skolmedicin kunde skönjas.

Det verkliga genombrottet för den
medicinska vetenskapen kom först under
andra hälften av 1800-talet. Skolmedi-
cinen gjorde sig av med sin barlast av
vidskepelse, något som folkmedicinen
aldrig riktigt lyckats med.

Signaturläran är en av de irratio-
nella föreställningar som man än idag
kan se spår av i folkmedicinen. Upphovet
till läran var den originelle Paracelsus
(1493-1541) som ansåg att läkaren måste
vara väl bevandrad i astrologi och alkemi
för att nå framgång i sitt yrke. Enligt
Paracelsus har varje sjukt organ en mot-
svarighet i den omgivande naturen. Det
skulle alltså finnas läkande örter för
varje symtom.

E N B R Y N J A A V S T Å L

Vid det kejserliga hovet i Rom botade man
cancer på ett liknande sätt. Kring halsen
på den sjuke hängde man hälften av en viss
rot, den andra hälften torkade läkaren
över elden. På så sätt trodde man att tu-
mören skulle krympa. Visade sig patienten
otacksam förekom det att läkaren slängde
sin rothalva i vatten istället.

Bakom våra dagars utbredda konsumtion
av rysk rot och ginseng ligger säkert
Paracelsus signaturlära. Preparaten exploa-

teras som universalmedel, vilket kan förklaras av att rötterna faktiskt liknar en hel människa.

Huvudorsaken till att vitlök är så omhuldad som läkemedel är troligen att lökfjäl- len påminner om en brynja av stål. Det var nog främst därför vikingarna tog med sig stora lager på sina härnadståg.

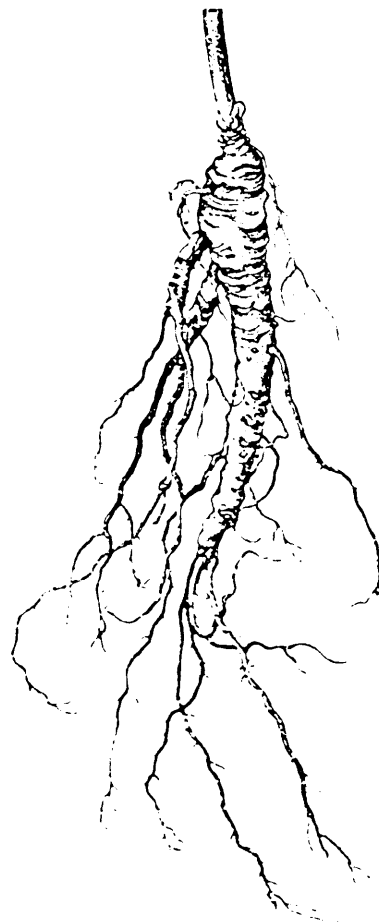
Så är det antagligen också med pumpa- kärnor, en annan bestseller. Den ser ut ungefär som en prostata med urinrör och antas sålunda vara bra mot "gubbsjuka".

V I D S K E P E L S E L E V E R K V A R

En annan favorit i hälsokostbutikerna, kamomill, köps av kunderna utan att de är medvetna om att Paracelsus skött om marknadsföringen. I genomskärning ser kamomillblomman ut som en livmoder och det var av den orsaken de "kloka gubbar- na" först intresserade sig för växten.

De rekommenderade kamomill som en slags dagen-efter-preventivmedel.

Förutom likhetsmagi à la Paracelsus lever örtmedicinen högt på den s k adaptogenteorin. Den innebär att en drog inne i kroppen anpassar sin verkan till det aktuella tillståndet. En bra adaptogen ska t ex både kunna sänka och höja blod- trycket vid behov, verka både sövande och uppiggande osv. Lakrits tillhör denna grupp av "kungliga mediciner". Den na-

Roten av ginseng -Panax Ginseng.

turvetenskapliga medicinen har bevisat att det inte är på det viset. Man behöver helt olika slags mediciner för att höja respektiva sänka blodtrycket.

Mänsklighetens urgamla dröm om ett livselixir, hoppet om effektiv bot mot cancer och lusten att förhöja njutningen i kärlekslivet är andra typiska driv- krafter bakom folkmedicinen som äger sin giltighet ännu idag.

N A T U R E N I N G E T A P O T E K

Idén att naturläkemedel skulle vara bätt- re än de syntetiska är en rent naturro- mantisk föreställning. Man tror att ska- paren inrättat naturen så att den ska

innehålla "naturliga" botemedel mot mänskliga sjukdomar. I själva verket finns inget sådant samband. Naturen är inget apotek. Det är en ren slump när man hittar läkemedel i naturen. Samtidigt kan biverkningarna av dessa vara lika allvarliga som för syntetiska ämnen.

Förr hade man inget val utan var hänvisad till naturen. Numera kan vi göra molekyler som är bättre anpassade eller rentav skraddarsydda för att bota sjukdomar.

En födklig kur mot cancer stoppades i USA sedan myndigheterna upptäckt att metoden tvärtom ökade risken för cancer. Det hela gick till så att patienten fick äta så mycket vindruvor han orkade i minst sex veckor. Så småningom slog läkare larm om att vissa druvor innehåller höga halter av tanniner, som kan vara cancerframkallande.

Vid långvarigt bruk kan örtte gjort på timjan orsaka skador på sköldkörteln. Timjan innehåller en eterisk olja med tymol.

Den eteriska oljan i enbär kan i större doser ge njurskador och sammandragningar i livmodern.

Använder man lakritsrot alltför flitigt kan man drabbas av ödem, vätskeansamlingar. Drogen förekommer i teblandningar mot hosta och ingår som smaktill-

sats i naturmedel.

Vallört, hästhovsblad och kalmusrot innehåller cancerframkallande ämnen och får inte säljas som naturmedel i Sverige.

T H X O C H I S C A D O R

Ett dystert kapitel utgör handeln med de verkningslösa cancermedicinerna THX och Iscador. Det finns mycket starka vetenskapliga skäl till påståendet att dessa mediciner är utan värde i cancerterapi. Både för dessa och andra "undermedel" kan man visserligen träffa på enstaka exempel på en lyckad behandling, eftersom det är så att även svårt sjuka personer ibland tillfrisknar utan läkarhjälp. För att rätt kunna bedöma ett läkemedels effekt krävs emellertid statistiska undersökningar.

I Sverige är det inte tillåtet att injicera Iscador, som är ett kraftigt utspätt misteleextrakt, på grund av att tillverkningen inte uppfyller de hygieniska krav som socialstyrelsen ställer. Injektioner med Iscador ges dock i smyg. Medlet smugglas in i landet. I somras dömdes en av kurirerna. Hon hade närmare 3 000 ampuller med naturläkemedel när hon ertappades i tullen. ¹⁾ se not

Att så många människor klamrar sig fast vid behandlingen beror på att de tycker sig ha prövat alla utvägar inom den vanliga sjukvården. På de privatkliniker i Schweiz

och Tyskland som erbjuder alternativ vård känner de sig mer personligt omhändertagna. En vänligt förstående atmosfär kan tillsammans med "sockerpillereffekten" förklara att en del av patienterna mår bättre. Det var nog den främsta anledningen till att Vilhelm Mobergs Svedjebonde blev frisk igen.

Ulf Ivarsson

Litteratur:

Lewis, Walter H and Elwin-Lewis, Memory P F: Medical botany. Plants affecting mans' health. John Wiley & Sons, New York 1976.

Thompson William A R: Läkeväxter från hela världen. En modern örtabok. P A Norstedt & Söner 1980.

Naturmedel. Om effekter, risker, traditioner och bestämmelser. Konsumentverket 1981.

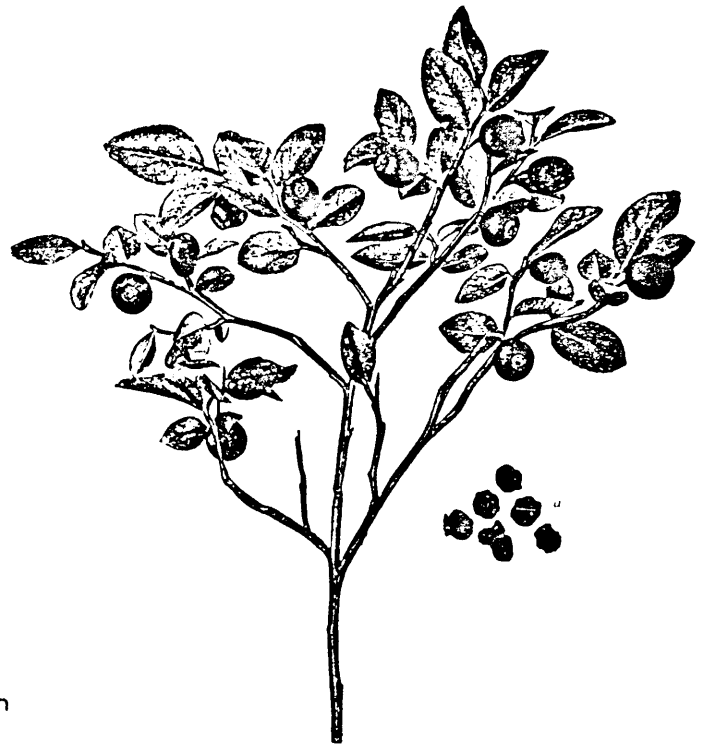
Naturläkemedelsutredningen. Socialstyrelsen 1975.

Kornhall Björn: Se upp för naturläkemedlen. Tidens kalender 1978.

Staugård Frants: Den folkliga medicinen.

Svart magi eller sunt förnuft? Liber 1979.

1) Reglerna har nu ändrats och Iscador har godkänts som naturmedel. Det finns på apotek och får injiceras av läkare. Se även sid 13 i medlemsbladet.

BLÅBÄR.
(in drog)

Ett 20-tal svenska tidningar och tidskrifter har skrivit om bildandet av Vetenskap och Folkbildning. I Impuls, studieförbundet Vuxenskolas tidning, finns en intervju med Sven Ove (nr 5/83). Vi finns också upptagna i Skeptical Inquirer som internationell kontakt.

A B - D E B A T T E N

Vår förening debatterades i Aftonbladet i vintras. Jan Grönholm kritiserade det upprop som föregick bildandet och varnade för "den naiva övertro till vetenskapen och dess metoder som uppropet andas". I samma nr svarar Sven Ove Hansson på kritiken och understryker hur viktigt det är att inte vetenskapens metoder och resultat förbehålls en liten grupp. Han redovisar också faktafel i Grönholms bok Helhetssyn och framtidstro. (AB 19/12-82)

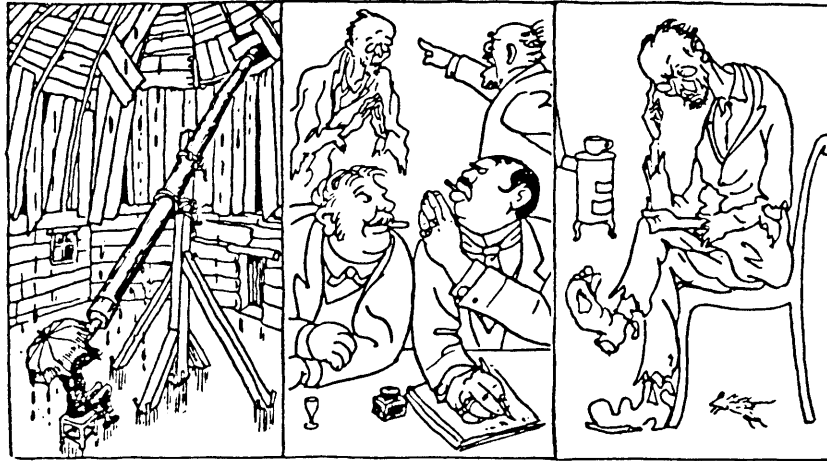
Karl-Erik Edris angriper föreningen och dess vetenskapssyn (8/1-83) och gör vetenskapen ansvarig för krigshot och miljökatastrofer.

Jan Pilotti och Kersti Wistrand skriver om nära-döden-upplevelser (13/1-83). Författarna menar att tolkningen av sådana är exempel på att det kan vara svårt att vara överens om vad som kan avgöras vetenskapligt.

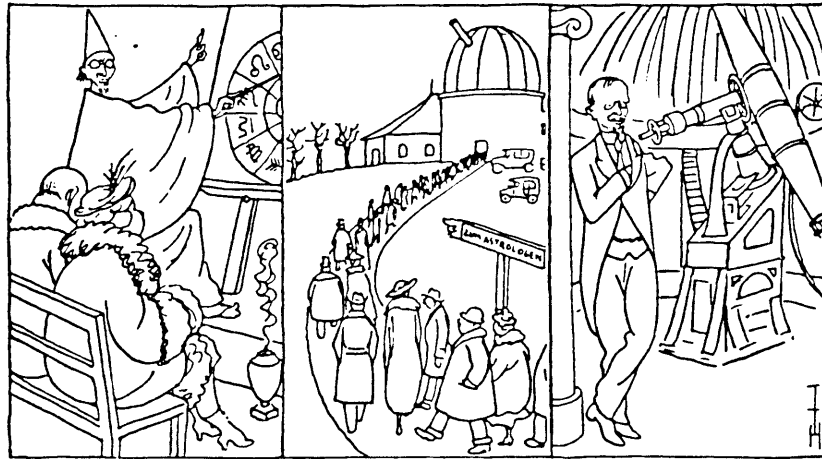
Hansson svarar på Edris artikel (25/1-83) och betonar bl a att vår förening vill diskutera en diskussion om gränsdragningsproblem mellan vetenskap och pseudovetenskap. Han säger vidare att forskarnas uppgift är att ta reda på fakta om världen, fakta som kan tjäna som underlag för medborgarnas ställningstaganden i samhällsfrågor i vissa fall. Han påpekar också att vetenskapen hjälper oss att upptäcka miljörisker.

I sitt svar (29/1-83) säger Edris att han inte tycker att "pseudovetenskap och irrationalism är särskilt lovvärda företeelser", men att han vill veta vilka föreningens argument är för att påstå att "den verklighetsuppfattning som impliceras av den vetenskapliga metoden faktiskt är sann".

Jan Grönholm avslutar debatten i AB (11/2-83). Han säger bl a att han inte är mot vetenskap eller för pseudovetenskap och medger att det är maktförhållandena, ej vetenskapen, som är skuld till världens problem. Han kritiserar föreningen för dess tro på vetenskapen och kallar det "gårdagens förhållningssätt", som hindrar oss att ta oss ur dagens kris. Han efterlyser "en kunskap som återupprättar människan som subjekt".

1. For science there is no longer any money; the observatory has gone to complete rack and ruin. 2. The astronomy professor begs the government for funds, but in vain. 3. In uttermost desperation he resolves to take up astrology.

4. As astrologer he casts horoscopes for war profiteers. 5. His prophecies are soon in much demand; he makes lots of money. 6. Now the professor has the funds to renovate himself and the observatory; the newest and best instruments are procured.

Th. Th. Heine, "Neue Wege der Wissenschaft," *Simplicissimus*. 25 (26 January 1921), 595.

S A C O / S R - D E B A T T E N

Debatten i SACO/SR-tidningen fortsatte i nr 4/83. (Övriga inlägg var i nr 10/82, 12/82, 1/83, 2/83.) Marie Sjöberg svarar där på Sven Oves kritik av astrologi-uppsatsen. Även Robert Goldsmith, Sjöbergs handledare, gör ett inlägg. Sven Ove svarar i samma nr. (Se även nr 1 och 2 av medlemsbladet.)

N Ä S T A N E U R O S E D Y N - S K A N D A L ?

Socialstyrelsen om Iscador

Socialstyrelsens läkemedelsavdelning har i en informationsskrift till läkarna sammanfattat den dokumentation man har om Iscador, ett naturläkemedel för injektion, avsett att bota cancer. Enligt nu gällande regler är socialstyrelsen tvingad att godkänna ett sådant preparat utan att det finns någon bevisad positiv effekt.

I dokumentationen står: "I samband härmed vill Socialstyrelsen dock påpeka risken för immunologiska reaktioner vid injektion av artfrämmande proteiner ...

Systematiska undersökningar rörande allmän toxicitet vid upprepad tillförsel, reproduktionstoxikologi, mutagena och cancerogena effekter föreligger ej."

För läkemedel framställda på annat sätt krävs att man tar reda på vilka skaderisker som finns innan patienter utsätts för dem i stor skala. Ska nästa neurosedynskandal bli en naturläkemedelsskandal, eller ska vi få regler som ställer stränga krav på alla läkemedel innan de godkänns?

(Källa: Information från socialstyrelsens läkemedelsavdelning, nr1983:4, s 8-9.)

Sven Ove Hansson

I SvD 9/3-83 finns en artikel om Iscador av Leif Dahlgren med rubriken Svensk expertis avråder från naturmedel mot cancer.

V I K T I G T R A D I O N Ä M N D S - Ä R E N D E

Vid vårens föreningsmöte diskuterade vi frågan om radionämndsansmälningar, och kom fram till att föreningen som regel inte bör använda denna metod för att komma till rätta med pseudovetenskap i etermedia. (Naturligtvis finns det inga hinder mot att enskilda föreningsmedlemmar gör sådana ansmälningar, det får ju var och en avgöra själv.)

Radionämnden fattade i februari ett beslut som gäller just pseudovetenskap. Man fällde programserien "Svearikets vagga - en historia i gungning?" (TV 1 25/11, 9/12 och 21/12 1981 samt 3/2, 10/2 och 17/2 1982.) I programserien presenterades en teori som strider mot den etablerade historievetenskapen, och som innebär att Västergötland tillmäts den helt avgörande betydelsen för Sveriges enande till ett rike.

Radionämnden säger i sin motivering: "Radionämnden finner att programledaren helt förefaller ansluta sig till privatforskarnas och Västgötaskolans uppfattningar. Detta intryck förstärks genom att de framförda spekulationerna, påståendena och idéerna praktiskt taget aldrig i programmen ställs mot forskarnas och vetenskapens argument och åsikter...Radionämnden anser emellertid att olika sakpåståenden framfördes på ett sådant sätt att det förblev oklart vad som var rena gissningar, vad som var

sakligt underbyggda antaganden och vad som var - även av den etablerade vetenskapen - allmänt accepterade uppfattningar. Programmen blev härigenom på flera punkter vilseledande...Med hänvisning till vad som anförts ovan finner radionämnden vid en sammanfattande bedömning att programserien 'Svearikets vagga - en historia i gungning' strider mot kraven på opartiskhet och saklighet i radiolagen."

SOH

C A P R A K R I T I S E R A S

Per-A Johansson, Vad säger drömmen om hur världen är beskaffad? DN 21/6 1983. Kritisk recension av Fritjof Capras bok "The Turning Point", 1982. Johansson varnar för övertolkning av "ytliga likheter" mellan kvantmekanikens modeller och det subjektiva medvetandet. Kvantmekanikens postulat kan inte tas som "uttalanden om hur världen, hela världen, är beskaffad." Fortfarande är ju problemet olöst hur kvantmekanik och relativitetsteori fullt ut kan förenas.

"Därför verkar Capra väl pretentiös när han vill använda den nya fysiken som grund för en ny världsbild innefattande alla kunskapsfält. Han visar dessutom prov på en närmast monumental naivitet när han tror att denna löst konstruerade världs-uppfattning ska kunna mildra dagens sociala och psykologiska kris, bara folk får den förklarad för sig!"

SOH

N Y A R E L I G I O N E R

Lester Wikström, präst i Svenska Kyrkan, gav förra året ut boken Nya religioner mitt ibland oss. På knappt 100 sidor ger den en koncentrerad sammanfattning av ett sextiotal religiösa och kvasireligiösa grupper som förekommer i Sverige. Wikström tar upp så skilda grupper som scientologer, Bah'ai, rastafari, Jehovas vittnen,

Krishna och TM. Informationen är vederhäftig och relevant, men kan naturligtvis inte bli särskilt uttömmande på det begränsade utrymmet.

Boken har också ett utmärkt sakregister. Den rekommenderas varmt som handbok.

SOH

ASTROLOGI - UPPSATSEN

Maj Björk, Gun Hansson, Astrologiundersökningen vid Chalmers, Sökaren nr 6, 1983, s 33. De båda författarna deltog som astrologer i en undersökning av astrologin som genomförts under Curt Roslunds ledning vid astronomiinstitutionen på Chalmers.

I undersökningen skulle de peka ut vilka 15 av 30 horoskop som avsåg mördare, och vilka 15 som avsåg sekreterare utan känt kriminellt förflutet. De fick 18 rätt av 30 möjliga. Detta resultat ligger mycket nära väntevärdet. Enligt gängse regler för statistisk utvärdering ger det inget som helst stöd för astrologiska hypoteser.

I de båda astrologernas egen sammanfattning heter det att undersökningen "ger... en god sannolikhet att kunskap om astrologi och inte slumpen har avgjort resultatet."

Vem är det egentligen som har bevisbördan, de som tror eller de som inte tror på astrologin?

SOH

"SMYGANDE HINDUISERING"

Johannes Aagaard, Guruismens väsen — og dens verdensmission, Kirketjenesten i Danmark, Århus 1982.

De former av hinduism som fått spridning i västerlandet är nästan alla starkt knutna till en levande person, en guru, som anses ha absolut auktoritet. Inom

Transcendental Meditation (TM) sjunger man psalmer till Maharishi Mahesh Yogi, och det finns tendenser till att även börja tillbedja honom. I en skrift utgiven av Divine Light Mission heter det: "Du måste förstå att gurun är förmer än Gud, ty Gud placerar oss i det här helvetet, men Gurun tar bort skrällen inför detta helvete."

Inom de stora, religiöst konservativa hinduistiska organisationerna ser man guruismens spridande i västerlandet som ett framgångsrikt hinduistiskt missionsarbete. Överraskande många gurus och samfundsledare deltar också i hinduistiska missionskonferenser. Några konspirationsteorier ska man inte bygga på detta, och det gör inte Aagaard heller. Däremot är det viktigt att känna till den bakgrund som guruismen har i en hinduistisk "motmission", riktad mot hemländerna för islam och kristendomen, som ju sedan länge missionerar bland hinduer.

Den stora hinduistiska missionsorganisationen, Vishva Hindu Parishad, fäster stor vikt vid spridandet av yoga och meditationsövningar i västerlandet som ett sätt att bereda vägen för hinduismen. Här ser Aagaard risken för en "smygande hinduisering", och som kristen manar han kyrkorna att se upp. Men "hvis mennesker bliver hinduer, fordi de ved, hvad hinduismen er og ønsker at tilslutte sig dette, er sagen naturligtvis en helt anden, end hvis mennesker hinduiseres, uden at de vil det og ved det."

SOH

Sai Baba

Den indiske självutnämnde guden Sai Baba har fått en del anhängare även i Sverige. Från Sathya Sai Center i Motala ordnas gruppresor till hans ashram i södra Indien. I Sökaren (nr 2, 1983) gav Annastina Vrethammar en troendes version om Sai Baba:

"Det första mötet med Sai Baba blev för mig ett inre jordskred. En enda blick från Honom förändrade hela mitt liv, mitt sätt att tänka, reagera, se på mig själv och andra. För mig är han Gud eller som han själv sagt: 'Jag är den kosmiske Jesus'... Jesus levde för 2000 år sedan - idag lever Baba mitt ibland oss. Vi är sannerligen privilegierade."

Till Sai Babas främsta övertygelsemedel hör hans förmåga att ur ingenting "skapa" klockor (främst av märket Seiko), förvandla vatten till bensin och skaka fram helig aska (vibhuti) ur intet. I Sökaren nr 10, 1982, berättar två parapsykologer, Karlis Osis och Erlendur Haraldsson, om sina erfarenheter med Baba. De berättar om några nummer (förlåt, underverk) som Baba utförde. Bl a trollade (förlåt, skapade) han fram en guldring ur handflatan och fick långt senare en emaljbild att försvinna från ringen.

Osis och Haraldsson berättar vidare: "Senare diskuterade vi det inträffade med en yrkesillusionist, Doug Henning, som inte ansåg att det kunde ha skett med hjälp av de konster han behärskade. Vi kunde undersöka två klädesplagg som Baba haft på sig. De var inte försedda med några fickor, snören eller annat som kunnat hjälpa en illusionist."

Vad hade de väntat sig? Snören och extrafickor enligt anvisningarna i "Enkelt trolleri för nybörjare"? En skicklig illusionist behöver inget av detta för att trolla fram Seikoklockor, aska eller guldringar. De enda hjälpmedel han behöver utöver sin fingerfärdighet är Seikoklockor, aska och guldringar.

Doug Henning, som Osis och Haraldsson hänvisar till, är visserligen yrkesillusionist men känd bland kollegerna för att vara en ovanligt lättlurad sådan. Han har t ex fallit för idéerna inom TM om att man med meditationsteknik kan lära sig att sväva i luften i strid med tyngdkraften (levitera). I tid-

skriften New Realities påstår han att han själv lyckats stiga upp en knapp meter i luften, men sedan föll. Lyckas han upprepa det i ett välkontrollerat försök lovar jag att tro på hans försäkran att Sai Babas Seikoklockor tillkommer på övernaturlig väg!

Mera typisk för sin yrkeskår är trollkarlen Ulf Mörling (El Globo), som Lars Westman interjuade i Vi nr 10, 1983.

"Ulf har sett hur Sai Baba trollat i sitt tempel: plockat fram klockor ur luften, förvandlat småsten till diamanter, och så vidare.

- Det är standardnummer i branschen, fast bra utfört. Det tokiga är att en massa människor tror att Sai Baba är en gud. Där går gränsen, säger Ulf."

Sven Ove Hansson

I N T R E S S A N T A A R T I K L A R

Skeptical Inquirer, vol VII, no 4. Som vanligt är SI fylld av intressanta och tankeväckande artiklar. Huvudattraktionen den här gången är nog James Randis redovisning för projekt alfa (se nedan). Kenneth Feder bidrar med en artikel om pseudovetenskap på antropologins område, närmare bestämt om Jeffrey Goodmans försök att bevisa att människan uppstod inom nuvarande USAs gränser och inte i Afrika. Eugene Emery avslöjar en film som påstås visa en äkta UFO.

Bland recensionerna märks en "försenad" recension av en bok utgiven 1975. Eftersom boken består av profetior för åren 1975-1981 är det alls ingen nackdel att recensenten tagit sig god tid.

Bland notiserna finns bland annat en liten redovisning om Vetenskap och Folkbildnings verksamhet. Fr o m detta nummer finns vi också med i adresslistan, under rubriken "International Committees".

SOH

L Ä T T L U R A T L A B O R A T O R I U M

James Randi, The Project Alpha Experiment: Part 1, Skeptical Inquirer vol VII, no 4, s 24-33.

År 1979 donerades \$500 000 till ett parapsykologiskt laboratorium i St. Louis, Missouri. Den nyutnämnde föreståndaren sökte barn med förmåga att böja skedar på paranormalt sätt.

Två duktiga unga illusionister, 18 och 17 år gamla, anmälde sig på James Randis uppdrag. Deras förhållningsorder var att, om de blev tillfrågade om de använde trick skulle de svara "Ja, och vi skickades hit av James Randi". Men någon sådan fråga fick de inte. I stället blev de laboratoriets stjärnor.

Samtidigt som Randi lärde de båda pojkarna olika trick, skrev han brev till laboratoriet och varnade för just denna sorts trick. Men inte ens detta hjälpte, ingen på laboratoriet tvivlade om att det var det äkta fenomenet de såg.

I juli 1981 nådde ett rykte fram till laboratoriet om att ett projekt av det här slaget pågick. Men inte heller detta ledde till att de båda pojkarna avslöjades. Man var helt övertygad om att de var äkta "psychics".

Så långt fram i tiden sträcker sig Randis första delrapport. Hur projektet avslutades redovisar han i nästa nummer av SI, och då återkommer vi förstås med ett referat i medlemsbulletinen.

David Slavsky, Battling Back on the Airways, Skeptical Inquirer, vol VII, no 4, s 49-53. Mycket sunda reflektioner om hur man bör lägga upp sin argumentation då man polemiserar mot pseudovetenskap. "Börja med argumentet, och avsluta med slutsatsen" är hans främsta råd. Börjar man med att säga "Jag tror inte på UFO" slutar många genast att lyssna. I stället brukar han säga ungefär så här:

"Jag skulle verkligen gilla om UFOs fanns... Som astronom tycker jag att en upptäckt av UFOs skulle vara underbart spännande, och det finns några frågor jag skulle vilja ställa till utomjordingarna. Men som vetenskapsman måste jag ha någon sorts fysiskt bevis innan jag kan tro att vi fått besök från yttre rymden... Om någon har bevis, skulle jag mer än gärna vilja se det, men ännu har inget lyckats visa mig något."

SOH

OBS!

Föreläsningen på Biblioteket
DET NATURLIGA HUSAPOTEKET
Måndagen den 18 april kl 19.30
är inställd på grund av sjukdom.

SKARABORGS LÄNS TIDNING

"SURVIVAL KIT"

An incredible meditation and exercise manual for stress and pressure of the times

By Yogi BhaJan

Radiation • Earthquakes • Depression
Stamina • Reflexes • Starvation
Insanity • Self healing • Crises
Breath of Life and much much more...

\$6.95 plus 50¢ P & H

Cal Res add 6% tax

GRD Supply Dept. NA

P.O. Box 3041, San Diego, CA 92103

<u>Innehåll:</u>	sid
Föreningsnytt. Om höstens medlemsmöten	2
Vårens medlemsmöte - evighetsmaskiner mm	2
Kontakter med Danmark och Norge	3
Scientologerna dömda	3
KV svarar om vetenskapens gränsmarker	3
Naturmedel. Av Ulf Ivarsson	5
Läst, sett och hört. Om föreningens bildande	12
AB-debatten	12
SACO/SR-debatten	13
Nästa neurosedynskandal? Socialstyrelsen, Iscador	13
Viktigt radionämndsärende	14
Capra kritiseras	14
Nya religioner	14
Astrologiuppsatsen	15
"Smygande hinduisering"	15
Sai Baba	16
Intressanta artiklar. Sceptical Inquirer	16
Lättlurat laboratorium. Om Project Alpha	17